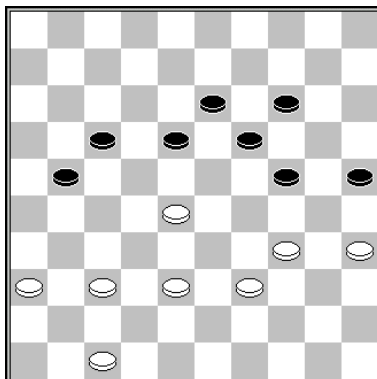

Tjalling Goedemoed's sprookje over "Composities, Partijen & Zo"

Kos – Mos

Daar zaten ze weer, de eeuwige rivalen Kos en Mos, achter het dambord in hun beider stamkroeg. De ruzies van voorgaande keren waren onder het genot van een pilsje bijgelegd en de oude makkers gingen opnieuw de strijd aan op de vijftig velden.

Kos – Mos

"Je speelt vandaag niet eens zo onaardig, Mosje. Zeker hard in training geweest om het eerste puntje ooit te schrappen tegen mij?"

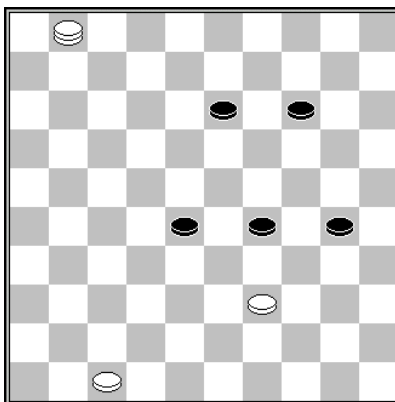
"Alsof ik dat nodig heb, misbaksel! Je mag blij zijn als *jij* nog een puntje scoort vanuit deze inferieure stelling, Kos!"

"Nou, vooruit, je moet de medemens ook wat gunnen, zo ben ik tenslotte opgevoed, dus *hier*, krijg je een schijfje van mij, knul."

1.28-22?!

Mos liep rood aan en begon verwoed te rekenen.

1...17x28 2.34-29 24x31 3.36x16 25-30 4.35x24 19x30 5.16-11 18-23 6.11-7 23-29 7.7-1

Nu verliest 29-33 door 1-34! 33x44 34x50.

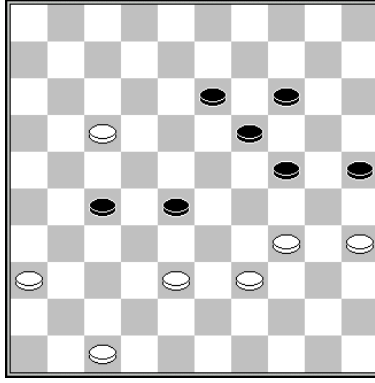
Mos besluit dat dit veel te gevaarlijk is en kijkt eens naar de andere slag, waarna hij winstkansen ziet!

Het eindspel is wel te houden voor zwart als hij alle valstrikken omzeilt:

7... 30-34 8.39x30 29-33 9.1-6 13-18! 10.47-42 18-22 11.30-24

Nu verliest 33-39? wegens 12.24-19 14x23 13.6-1, maar na 11... 14-19 12.24x13 33-38 ontsnapt zwart met remise.

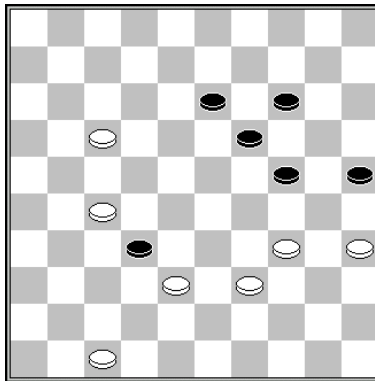
1... 18x27 2.37-31 17-22 3.31-26 22-28 4.26x17

Het duurt niet al te lang alvorens Mos een overtuigende remise ziet.

“Jij vindt jezelf altijd zó geweldig he, met je offertjes enzo, Kos? Nou, alsof *ik* niet de kunst van het offeren versta, hier, pak aan!” zei Mos triomfantelijk alvorens hij de volgende zetten met een stralend gezicht uitvoerde.

4... 27-31? 5.36x27 28-32

“Ha, die Kos, dat had je niet gezien he, jochie? Je moet wel weglopen en dan volgt na het slaan 24-30, wat ben ik toch slim!”

“Heel aardig bedacht, Mosje, maar zoals gebruikelijk heb je weer niet verder gekeken dan je neus lang is, oppervlakkig mannetje dat je bent. Eigenlijk zou je mij wel wat dankbaarder mogen zijn voor al die hoogstaande lessen die ik je elke keer weer onbezoldigd verstrek!”

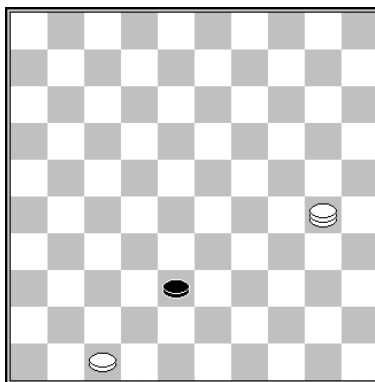
Daarna ging de hand van Kos tergend langzaam richting schijf 35... Mos keek alsof hij het in Keulen hoorde donderen.

6.35-30!! 32x12 7.34-29! 25x32 8.29x7

“Geen gekke remise-combinatie, Kos,” stamelde Mos en speelde met trillende vingers. “Wat een herrie is het hier trouwens, ik kan me zo natuurlijk ook niet fatsoenlijk concentreren!”

“Tsja, gelukkig zit ik net in het geluidsvrije hoekje, Mos. Pech voor je!” siste Kos

8... 32-38 9.7-2 19-24 10.2x30

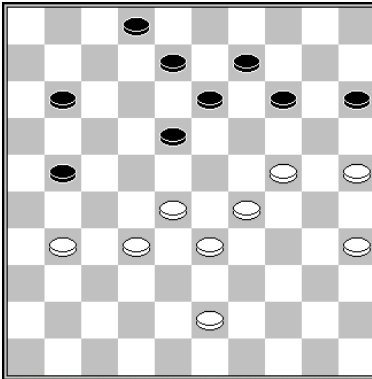
“Wat ben jij toch eigenlijk een ontzettend nare man, Kos!” foeterde Mos.

“Dank je, Mos, voor je sportieve woorden. Ooit zul je een puntje scoren tegen mij, jongen. Misschien wel vannacht in je stoutste dromen wahahaha!” schamperde Kos hooghartig, waarna hij zich overgaf aan een

demonisch gelach. Omdat de jongere damspeler ook meeleeft, laten we de rest van het weinig hoogstaande tafereel aan uw eigen verbeelding over.

De volgende partij ontstond na een discussie met Arie van der Stoep over het tempoverschil in partijcomposities. David Douwes was van mening dat een te groot tempoverschil niet acceptabel is voor partijachtige standen. Mijn eigen visie is geheel anders en laat zich samenvatten met de frisse zinsnede *tempoverschil niet relevant*.

Een positie met 14 tempi voorsprong is in mijn ogen vrij normaal. Zulke verschillen komen ook wel voor in partijen. Als zoets *1 op de 1000* keer voorkomt is het voldoende. Er zal ook niet vaker een hekstelling op het bord komen, maar een hekstelling in een partijcompositie is nou juist heel fraai, want herkenbaar als partijpatroon. Een hoog opgelopen tempoverschil is net zoets, het is een specifiek kenmerk van sommige standen.

Kosmos – Hemelvaart

Deze compositie maakte ik met Hemelvaarsdag. Hoewel wit in de aanval is en veertien tempi verder is ontwikkeld, is zijn stand niet optimaal ingericht met de inactieve schijf op veld 35. Er is maar één manier om te winnen. Een zet als 24-20x20 levert weinig op.

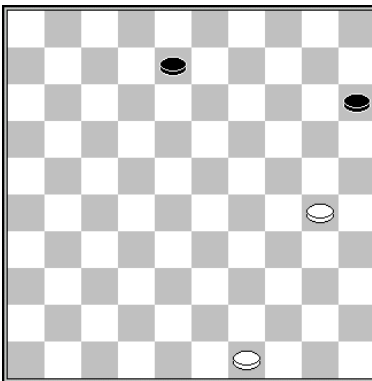
1.31-26! 11-17 2.28-23! 18-22

Na 2...8-12 wint 3.43-39 18-22 4.39-34 22-27 5.32-28 12-18 6.23x12 17x8 7.26x17 27-31 8.17-11 31-37 9.28-23 37-41 10.34-30 W+

3.32-28 wint nu bij lange na niet. Wit gaat verder met forceren, waarna een 1-2-3 meerslag volgt.

3.23-18! 22-27 4.29-23!! 27x20 5.35-30 13x22 6.23-19 14x23 7.25x12 17x8 8.26x19 8-13 9.19x8 2x13

Keller heeft 13 op 8 staan en 43 op 49, waardoor de oppositie extra verborgen is.

Deze stand gebruik ik wel voor het heropvoeden van tuig dat blasfemische taal uitslaat als: “Dammen is een simpel spel, schaken is veel moelukker.”

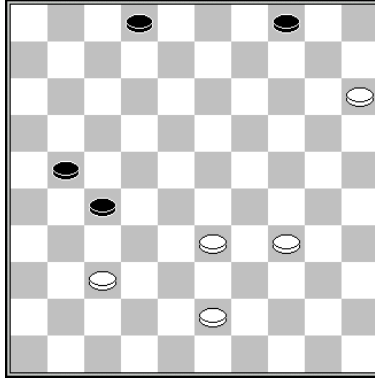
“Zeker, dammen is lekker simpel, kijk, elk twee schijfjes en wit wint, los maar een op!”

En jahoor, altijd weer raak, ze doen 30-24?

10.30-25! 13-19 11.43-39 19-24 12.25-20 24-29 13.20-14 W+

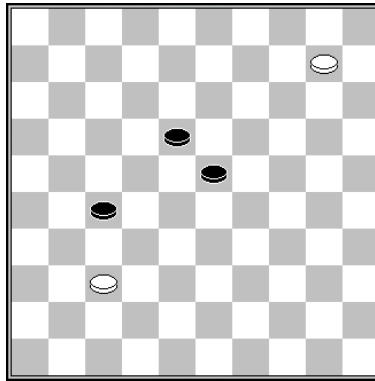
Er komen niet eens dammen voor in dit probleempje, maar toch is het kostelijk, vind ik zelf. En 14 tempi voor lijkt me heel partijachtig.

Nu hadden Arie en ik een compositie besproken waarin het tempoverschil 22 betrof. Dat vond ik zelf ook wel wat aan de hoge kant. Ik vroeg mij af of deze co-productie Arie-Tjalling nog wel een realistische partijstand betrof. Arie had en mooi offer-idee bedacht om een scherpe stand die ik had ontdekt (niet zelf bedacht) te bewerken. Een studie van [Sipma – Scholma NK 2015](#) leidde tot deze stand, waarin wit scherp wint (elke afwijking geeft zwart de kans remise te maken):

W. Sipma – A. Scholma
(analyse)

1.43-38 2-8 2.34-29 8-13 3.38-32 27x38 4.33x42 13-18 5.29-24 21-27 6.42-38 18-23 7.24-19!! 23x14
8.38-33 4-9 9.33-29 9-13 10.29-24 13-18 11.24-19 14x23 12.15-10

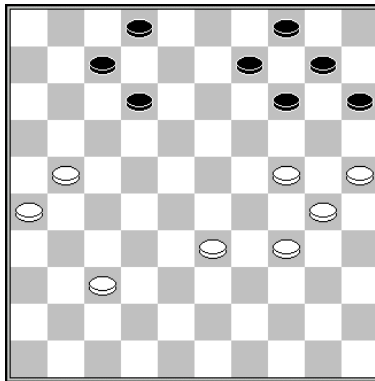
12... 23-29

12... 23-28 13.10-4 is simple gewonnen, voor de SR-fetisjisten heb ik nog de fraaie kamikaze-actie 13... 28-32 14.4x36 (allen zo!) 32x41 15.36x47 en hoezee, geen enkele veldkeuze voor de witte dam!

Ik kies een andere hoofdvariant:

13.37-32! 27x38 14.10-4 18-23 15.4-10 29-33 16.10x43 W+

Ik kon me dus inleven in Aries bezwaren tegen een te groot tempoverschil in dit geval.

Ik kreeg een ingeving toen ik Arie terugschreef.

“Ik ga proberen een partij te componeren waarin het tempogetal oploopt tot boven de 20.”

Uiteraard hoopte ik stiekem zelfs uit te komen op *exact* de stand van het diagram. Binnen een half uur was het karwei geklaard. Tempoverschil is het leidende principe bij partijretrograde. Je moet sowieso uitkomen op een stand waarin *het tempo goed zit*.

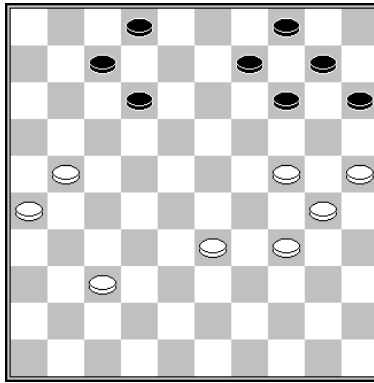
Kos – Mos (2)

1.34-29 19-24 2.40-34 14-19 3.45-40 20-25 4.29x20 25x14 5.35-30 17-21 6.40-35 21-26 7.44-40 18-23
8.32-28 23x32 9.37x28 26x37 10.41x32 16-21 11.36-31 11-16 12.31-26 12-17 13.42-37 17-22 14.26x17
22x11 15.32-27 11-17 16.38-32 17-21 17.43-38 21-26 18.47-42 14-20 19.37-31 26x37 20.42x31 20-24
21.46-41 13-18 22.41-36 19-23 23.30x19 23x14 24.49-43 14-20 25.50-45 20-25 26.34-30 25x34

27.40x29 6-11 28.39-34 7-12 29.45-40 11-17 30.35-30 17-21 31.31-26 12-17 32.43-39 17-22 33.26x17
22x11 34.36-31 11-17 35.48-42 8-12 36.29-23 18x29 37.33x24 17-21 38.31-26 12-17 39.42-37 17-22

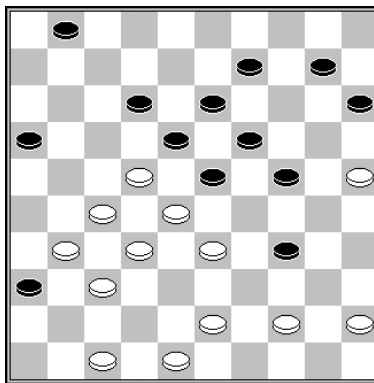
Wit mag niet 27x18 slaan wegens een doorbraak naar 42 met 1-7-12 of 3-8-12.

40.28x17 21x12 41.27-21 16x27 42.32x21 10-15 43.39-33 14-20 44.30-25 20x29 45.33x24 1-7 46.38-33
5-10 47.40-35 9-14 48.35-30 3-9

49.21-17! 12x21 50.26x17 7-12 51.17x8 2x13 52.33-28 13-19 53.24x13 9x18 54.28-22! 18x27 55.30-24
15-20 56.24x15 14-19 57.34-29 10-14 58.29-24 19x30 59.25x34 4-9 60.34-29 9-13 61.29-24 13-18
62.24-19 14x23 63.15-10 23-29 64.37-32! 27x38 65.10-4 18-23 66.4-10 29-33 67.10x43 en zwart gaf het
op.

Die zwartspeler speelt wel erg passief he? Tsja, en zo zijn er hele volkstammen, die zo spelen! Meestal verzanden zulke ruilpartijtjes in remise en keert de hakker tevreden huiswaarts om meoder de vrouw te melden dat er weer een vol punt gescoord is. De partijproblematiek kan dus voorbeelden aandragen waarin wit het terreinvoordeel te gelde maakt. Het is allesbehalve vanzelfsprekend dat groot tempoverschil tot winnend voordeel leidt.

Ik had eind 2014 enkele composities gemaakt waarbij het thema de vierslag 16x40 was, gevolgd door een slag vanaf veld 45 naar dam. Ik was geïnspireerd door het oeuvre van wijlen Jaap Viergever en maakte de dagen na zijn overlijden diverse problemen met de viergever 16x40. Als maker van cryptogrammen (ik heb zelfs damcryptogrammen gemaakt met louter damtermen, ze staan op mijn website, google maar op mijn naam) vond ik de naam Viergever voor een damcomponist intrigerend. Als leraarwiskunde viel me op Dat de slag 16x40 ook cijfermatig heel mooi is: $16 = 4 \times 4$ en $40 = 4 \times 10$. Ik vond deze compositie zelf erg geslaagd, ondanks dat de SR-detectives een ZV-tje zullen ontdekken, als ze eens goed door de loupe turen. Ik vind dit type zv, dat gewoon bij de combinatie hoort en dus onmogelijk te vermijden is, geen bezwaar. Hier geldt dat zo'n verbod schoonheid kortwiekt, en dus dient dit verbod opgeheven te worden uit naam van de liefde voor het damspel.

Oplossing *in verknot*: 21, 32, 42, 20, 38, 30, 3, 18 (6) 7 +
Zetten 3 en 4 kunnen worden verwisseld.

Leuk is dat zwart vier zetten lang in superpositie verkeert. Er is allerhande keuze en pas na vier zetten is duidelijk welke positie de schijven exact innemen. De *onzekerheid* gedurende vier zeten doet mij denken aan de onzekerheid in de quantummechanica als het *lokaliteit* betreft. Daarom bevinden 'deeltjes' zich in werkelijkheid in superpositie en pas bij meting ontstaat (de illusie van) lokaliteit.

Superpositie lijkt me dus een geschikte term voor de ad libitum-toestanden bij slagkeuzes die op hetzelfde neerkomen. In volledige notatie pleit ik dan ook om een willekeurige slag te vervangen door SP, in plaats van ad lib.

Ik wilde kijken of deze ietwat exotische stelling kan voortkomen uit redelijk normaal partijspel. De oude strijdmakkers Kos en Mos verschenen daarom ten tonele en speelden de volgende partij:

Kos – Mos (3)

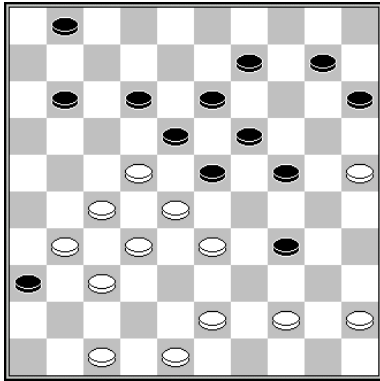
1.31-27 17-22 2.36-31 22-28 3.33x22 16-21 4.27x16 18x36 5.32-27 11-17 6.37-32 17-22 7.27x18 12x23
8.41-37 7-12 9.34-30 1-7 10.40-34 20-25 11.39-33 12-18 12.34-29 25x34 13.29x40 8-12 14.44-39 14-20
15.32-27 10-14 16.37-32 7-11 17.16x7 12x1 18.33-28 20-24 19.39-33 14-20 20.46-41 5-10 21.41-37 10-
14 22.28-22 6-11 23.33-28 2-7 24.50-44 4-10 25.44-39 24-30 26.35x24 20x29 27.39-33 14-20 28.33x24
20x29 29.40-35 9-14 30.37-31 14-20 31.42-37 3-9 32.35-30!

Sluw gespeeld: omdat op 32...20-25? 33.38-33! volgt kan wit oversteken.

20-24 33.30-25 29-34

Zwart neemt de vrijgekomen ruimte met beide handen aan.

34.49-44 7-12 35.38-33?!

Een uitermate listige lokzet van Kos.

35...34-39 36.43x34 24-29? 37.33x24 19x50 38.28x6 50x17 faalt fraai op 39.27-22!! met op 39... 18x38
nogmaals slagkezuze via 40.37-32! en een gunstig eindspel na 39... 36x38 40.22x4.

Zwarty blijkt hier echter verrassend te kunnen winnen met een spectaculaire damzet waarna wit nog twee
maal op dam komt, maar twee maal maakt zwart de dam meteen onschadelijk.

36...11-17!! 37.22x11 18-22 38.27x20 36x49 39.20-14 9x20 40.25x5 13-18 41.5x23 18x29 42.28-23
29x18 43.11-7 49-16 44.7-2 1-7 45.2x11 16x2 Z+.

Zwart ziet dit natuurlijk niet (ik ook niet toen ik de partij samenstelde, maar Truus wees mij op deze
combinatie!) en denkt goede zaken te doen met 11-16. Er dreigt 16-21 en op 31-26 is de dam met 34-39
& 24-29 wel goed. Dat zwart toehapt met 11-16 is echter waar de sluwe Kos op hoopte, om verschrikkelijk
uit te kunnen halen.

**35... 11-16? 36.27-21!! 16x40 37.37-32 18x29 38.47-42 23x32 39.25-20 36x27 40.42-38 32x43 41.48x30
24x35 42.45x3 15x24 43.3x18 1-6 44.18-7** en zwart gaf het op.